

GEBIEDSCOMMISSIE

Preventie
Wolvenschade
Gelderland

Preventieve bescherming van gehouden dieren tegen de wolf

Inhoud

Inleiding.....	4
Probleemstelling.....	4
Onderzoeksvraag.....	5
Eindproduct.....	5
Onderzoeksopzet.....	6
Jachtgedrag.....	6
Functionaliteit KBH.....	7
Literatuurlijst.....	8

Inleiding

Wolven zijn weer terug in Nederland (Jansman et al., 2021). Met de terugkomst en toename van de wolven neemt de wolvenschade in Gelderland ook toe (Gebiedscommissie Preventie Wolvenschade Gelderland, 2021). Hierbij zijn de gescheperde kudde geen uitzondering (Omroep Gelderland, 2021). Naar aanleiding van een wolvenaanval op een gescheperde kudde zijn twee gescheperde herders op de Elspeter heide begonnen met kuddebeschermingshonden (KBH). Dit was een pilot vanuit de provincie Gelderland om de haalbaarheid van KBH in de Nederlandse gebieden te testen. De effectiviteit van de KBH is erg veel onderzocht en resultaten zijn veelal positief (Gehring et al., 2010; Voightmann, 2020). Ook de resultaten van de pilot lieten zien dat de KBH gezien kan worden als effectief middel om wolvenschade te voorkomen. Echter hadden de herders van de betreffende kudde nog wel twijfels. Zo twijfelde een herder of de wolven niet met meer gaan jagen om ze de twee KBH te overwinnen. Daarnaast vroeg hij zich af of wolven geen plagerijen gaan houden, waarbij één wolf de KBH afleidt en weglukt terwijl een andere wolf de daadwerkelijke aanval op de kudde inzet. Een andere twijfel van de herders is dat de KBH overdag gevoeliger zijn en zich minder goed gedragen als ze de nacht daarvoor geprikkeld zijn gedurende de nacht door recreanten. In een dichtbevolkt land als Nederland speelt de interactie tussen KBH en recreant een grote rol en daarom is het van groot belang dat de KBH overdag zich zo goed mogelijk gedragen.

Probleemstelling

Wolvenaanvallen komen nog steeds veel voor en vooral voor gescheperde kudde kan dit grote problemen veroorzaken, aangezien deze kudde vaak opereren in het hart van het wolven territorium. Preventiemaatregelen zijn daarom van groot belang om ervoor te zorgen dat de kudde naast de wolven in hetzelfde gebied kunnen leven. Overdag beschermen KBH de kudde tegen aanvallen van wolven. Gedurende de nacht worden de schapen in kralen van wolfwerende rasters geplaatst en blijven de KBH ook in deze rasters.

Wolven jagen voornamelijk in de nacht en staan bekend als optimistische jagers. Zo is er bijvoorbeeld een aanval van een wolf geweest waarbij deze een wolfwerend raster heeft overwonnen (Wijnsema, 2023). Aangezien de veiligheid van de schapen van levensbelang is voor het werk van de herder is het van belang om na te gaan of de KBH in de nacht een extra bescherming bieden. Daarnaast is het interessant om te kijken of de wolven een andere tactiek gaan hanteren als er KBH aanwezig zijn. Daarnaast ervaren de herders met KBH in Nederland nog een probleem. In het dichtbevolkte Nederland komen de KBH veelvuldig in contact met recreanten. Dit zijn de meeste KBH niet gewend, aangezien ze uit landen komen waar de bevolkingsdichtheid vele malen lager is dan in het gebied waar ze in Nederland opereren. Echter is het van groot belang dat de aanwezigheid van de KBH niet ten koste gaat van de recreatie in een gebied. Daarom is het van belang om te onderzoeken welke situaties effect hebben op het gedrag van de KBH gedurende de dag om zo de kans op conflicten zo laag mogelijk te houden.

Onderzoeksvraag

Om de effectiviteit van de KBH in de Nederlandse setting te onderzoeken, focussen wij ons op een tweetal activiteiten. Als eerste bekijken we met wildcamera's bij de nachtkralen hoe het jachtgedrag van de wolven zich weerhoudt tot de aan- en afwezigheid van de KBH. Zo kijken we of de wolven vaker nachtkralen naderen waar geen KBH aanwezig is, of de wolven dichterbij de nachtkralen durven te komen als er geen KBH aanwezig is, onderzoeken we of de wolven met meer individuen de nachtkraal benaderen als er KBH aanwezig zijn en of de wolven een andere jacht tactiek gaan gebruiken, zoals het benaderen van de kraal van meerdere kanten tegelijkertijd. De onderzoeksvraag en subvragen luiden:

Hebben de kuddebeschermingshonden invloed op het jachtgedrag van de wolven?

- 1. Benaderen de wolven minder vaak de kralen waar KBH aanwezig zijn?*
- 2. Blijven de wolven verder van de kralen als er KBH aanwezig zijn?*
- 3. Gaan de wolven met meer individuen op jacht als er KBH aanwezig zijn?*
- 4. Gaan de wolven de kralen van meer kanten benaderen als er KBH aanwezig zijn?*

Als tweede willen we de invloed van de recreant op de functionaliteit van de KBH testen. Dit willen we doen door in de nacht met wildcamera's bij te houden of de KBH gestoord zijn, door ofwel wolven of recreanten. Vervolgens laten we de herders van de beide kuddes de KBH iedere dag een score geven over de functionaliteit van de herder. Verder willen we ook onderzoeken of de prikkels die de KBH overdag ervaren invloed hebben op de gevoeligheid in de nacht. Hierbij willen we dat de herders iedere dag het aantal passerende recreanten grofweg bijhouden en een score geven over de hoeveelheid prikkels die de KBH ervaren hebben. Vervolgens bekijken we of de KBH in de daaropvolgende nacht gevoeliger reageert op prikkels. De onderzoeksvraag luidt:

Wordt de functionaliteit van de KBH beïnvloedt als ze de voorgaande dag of nacht geprikkeld zijn door stressors?

Eindproduct

Het eindproduct zal een onderzoeksrapport zijn waarin antwoorden worden gezocht op de onderzoeksvragen. Hier wordt gekeken of er een significant verschil wordt waargenomen tussen de aan- en afwezigheid van de KBH op het jachtgedrag van de wolven en of er een significant verband wordt waargenomen tussen het aantal ontvangen prikkels door de KBH en zijn functionaliteit, beoordeeld door de herder.

Onderzoeksopzet

Om de effectiviteit van de KBH tegen de wolven te onderzoeken zal gebruik worden gemaakt van schaapskuddes van de Stichting Schaapskudde Gemeente Nunspeet en van Landschapsbeheer 't Groene Veld en hun werkgebied.

Jachtgedrag

Beide kuddes begrazen overdag openbare gebieden. In de nacht zullen de schapen in nachtkralen gehouden worden die omheind zijn met wolfwerende rasters. In enkele nachtkralen zullen ook de KBH aanwezig zijn. De SSGN hoedt haar schapen overdag in 1 kudde met twee KBH. In het algemeen, verdeelt de SSGN haar schapen in de nacht over twee nachtkralen, waarbij één kraal ook de KBH zal hebben. De LTGV heeft beschikking over meerdere kuddes met en zonder KBH. In de nacht maken zij gebruik van nachtkralen met flexinetten. Deze zullen voor een bepaalde tijd op dezelfde plek blijven staan.

Met de beschikbare wildcamera's wordt een overzichtelijke situatie gecreëerd waarbij alle kralen goed en evenredig gedekt zijn om een goed overzicht te krijgen van de situaties in de nacht. Als de herders hun nachtkralen verplaatsten zullen de camera's ook mee verplaatst worden. Verder worden er ook camera's opgehangen op enkele strategische plekken rondom de nachtkralen, waar wolven regelmatig langskomen. Op de wildcamera's wordt alle beweging waargenomen in de nacht en online geregistreerd. Data die van belang zijn staan in tabel 1.

Tabel 1. Data benodigd voor onderzoek voor het jachtgedrag van de wolf

Variabel	Beschrijving
Datum	De datum op het moment dat het beeld genomen is
Tijd	De tijd op het moment dat het beeld genomen is
Diersoort	Wolf, mens of ander dier (Hert, konijn etc.)
Aantal	De hoeveelheid individuen geregistreerd op de camera
Afstand	De minimale afstand tussen het raster en het betreffende dier op dit beeld
Locatie camera	De locatie van de camera
Camera ID	Welke camera de beelden heeft genomen
Herder	Van wie waren de schapen in het perceel waar de beelden van genomen zijn
KBH aanwezig	Was er een KBH aanwezig in het perceel waar de beelden van genomen zijn
KBH actief	Is de KBH, indien aanwezig, actief te horen op de beelden

Functionaliteit KBH

Om de relatie tussen de stressors en de functionaliteit te onderzoeken maken we gebruik van dezelfde wildcamera's in de nacht. Hier zijn enkel de camera's bij de nachtkralen met KBH van belang. Data die we willen verzamelen is het aantal keer dat de KBH gestoord worden in de nacht. Dit kunnen wolven zijn, maar ook recreanten of andere dieren. Hier is het ook van belang dat het duidelijk is welke KBH bij welke nachtkraal staat om de resultaten overdag te koppelen aan de situaties in de nacht.

Verder vragen we van beide herders (SSGN, LTGV) om dagelijks de KBH te scoren op functionaliteit. Hier wordt een afweging gemaakt hoe stabiel de KBH zich gedroegen. Waren ze erg overprikkeld, waren ze alert, gedroegen zij zich zoals van hen verwacht wordt? De herders scoren de KBH op functionaliteit dagelijks om 17.00 op een schaal van 1 tot 10. Verder willen we van de herders dagelijks weten hoe geprikkeld de honden zijn. Kwamen er veel stressors langs, zoals recreanten, wolven of andere situaties gedurende de dag waarin de KBH geprikkeld werden? Ook hier moeten de herders dagelijks om 17.00 een score geven op een schaal van 1 tot 10. Als laatst willen we van de herders grofweg weten hoeveel recreanten de kudde zijn gepasseerd. Dit willen we als indicatie met de volgende groepen: 0 - 10, 11 - 30, 31 - 50, 51 - 100, 100+. Data die van belang zijn staan in tabel 2.

Tabel 2. Data benodigd voor het onderzoek voor de functionaliteit van de KBH.

Variabel	Beschrijving
Datum	De datum op het moment dat het beeld genomen is
Tijd	De tijd op het moment dat het beeld genomen is
Diersoort	Wolf, mens of ander dier (Hert, konijn etc.)
Aantal	De hoeveelheid individuen geregistreerd op de camera
Locatie camera	De locatie van de camera
Camera ID	Welke camera de beelden heeft genomen
Herder	Van wie waren de schapen in het perceel waar de beelden van genomen zijn
KBH actief	Is de KBH, indien aanwezig, actief te horen op de beelden
Score functionaliteit	Dagelijkse score van de herder voor de functionaliteit van de KBH
Score stressors	Dagelijkse score van de herder voor de hoeveelheid stressors die de KBH hebben ervaren

Literatuurlijst

Gebiedscommissie Preventie Wolvenschade Gelderland. (2021). Evaluatie

Gebiedscommissie preventie wolvenschade Gelderland.

5.1.2e

(2010). Livestock protection

dogs in the 21st century: is an ancient tool relevant to modern conservation challenges? BioScience, 60(4), 299-308.

5.1.2e

5.1.2e

(2021). De wolf terug in Nederland: Een factfinding

study. Wageningen, Wageningen Environmental Research, Rapport 3107.

Omroep Gelderland (2021). Wolven doden schaap in de buurt van herder op

klaarlichte dag. Omroep Gelderland. Geraadpleegd op 5-10-2023 van:

<https://www.gld.nl/nieuws/7400649/wolven-doden-schaap-in-de-buurt-van-herder-op-klaarlichte-dag>

5.1.2e

Bellen gegen den Wolf: Herdenschutzhunde verhindern

offenbar Wolfsrisse. mdr.de. Geraadpleegd op 5-10-2023 van:

<https://www.mdr.de/nachrichten/thueringen/herdenschutzhunde-verhindern-wolfsrisse-100.html>

5.1.2e

(2023, April 21). Wolf komt door wolfwerende omheining heen in Amen

en doodt meerdere schapen. RTV Drenthe. Geraadpleegd op 18-12-2023 van:

<https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/15528640/wolf-komt-door-wolfwerende-omheining-heen-in-amen-en-doodt-meerdere-schapen>